

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve
Otizm Spektrum Bozukluğu
Olan Öğrenciler İçin

SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

II. Kademe (5, 6, 7 ve 8. Sınıf)

Ankara, 2018

içindekiler

GİRİŞ.....	5
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	6
1. DEĞERLERİMİZ.....	6
2. YETKİNLİKLER	6
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	7
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	8
SONUÇ.....	9
SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI.....	9
1. SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI	9
2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI.....	10
3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	11
4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	12
SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	15
1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	15
2. HEDEFLERİN YAPISI	17
3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR.....	18
ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ	28

GİRİŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için geliştirilen öğretim programları; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri bilgi, kavram ve becerileri kazanmalarını, bunları kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, akademik, günlük yaşam, öz bakım gibi alanlarda gelişim sağlamalarını hedefleyen bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırmayı hedefleyen, yalın ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Programlarda bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve kademelerde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden hedeflere ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki hedef ve açıklamalar ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu hedefler ve açıklamalar, eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, günlük hayatta değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları”, “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer alan “Özel Eğitimin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, birinci, ikinci ve üçüncü kademe seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimini tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundularak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini sağlamak,
2. Birinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun olarak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek, günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları temel akademik becerileri kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak bağımsız bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerini sağlamak,
3. İkinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, toplumla etkileşimini, bütünleşmesini sağlayacak şekilde yeterliliklerle donatılmış bireyler olmalarını sağlamak,
4. Üçüncü kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin birinci ve ikinci kademede kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, insanlarla etkileşim kurabilen, toplumsal kurallara uyum sağlayabilen, toplumsal yaşama katılım için çabalayan, yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilen bireyler olmalarını sağlamak, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ)” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir mesleğe hazır, toplum hayatında üretime katkısı olan, millî ve manevi değerleri benimseyen bireyler olmalarını sağlamaktır.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı bireye değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmaktır. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kurmaktadır. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından günümüze ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata aktarımıdır. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ile birlikte ele alınarak programın perspektifini oluşturmaktadır.

1. DEĞERLERİMİZ

Değer; bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, birleştirici olgulardır. Aynı zamanda değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir. Değer eğitiminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Değerler, insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalete, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazesi olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenmiştir. TYÇ'de anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojiye temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Özel eğitim çerçevesinde yabancı dillerde iletişim ve inisiyatif alma ve girişimciliğe ait yetkinlikler öğretim programlarında ele alınmamıştır. Bu yetkinliklere ilişkin bilgi ve beceriye ait davranışlar orta ve ağır engel düzeyindeki öğrencilere kazandırılmamaktadır. Öğretim programlarında ele alınan yetkinlikler TYÇ'de aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

1. *Anadilde iletişim:* Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2. *Matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojide temel yetkinlikler:* Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

3. *Dijital yetkinlik:* İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.
4. *Öğrenmeyi öğrenme:* Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.
5. *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler:* Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.
6. *Kültürel farkındalık ve ifade:* Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin önemini takdiridir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Değerlendirme, öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belirlemek amacı ile yapılan, öğretimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı ve sistematik bir süreçtir. Öğrenme, öğretme ve planlamayı doğrudan etkileyen ve eğitim sisteminin temel öğelerinden biri olan değerlendirmeye öğretim programında önemli bir yer verilmiştir.

Öncelikle öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performansını belirlemek ve performansına dayalı olarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını (BEP) hazırlamak için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Sürekli değerlendirme tüm öğrencilerin ilerlemelerinin tespiti için önemlidir. Öğretim öncesinde yapılan değerlendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında

yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekip gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Toplanan veriler sistematik olarak kayıt edilmelidir. Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Uygun ölçme değerlendirme süreçlerine yer verilerek bu tür sorulara cevap verilmelidir.

Ölçme değerlendirme ilkelerinden aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, hedeflerin ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Ölçme değerlendirme, yetersizliği olan öğrencinin bireysel özelliklerine göre biçimlendirilmelidir.
3. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulamaya uygun yolları gösterir. Bu araç ve yöntemlerin uygulanmasında gerekli uygulama ilkelerine uyulmalıdır.

BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde öğrencinin çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilgi ve birikimi dikkate alınarak ve aralarındaki ilişki göz önünde bulundurularak bazı temel gelişim ilkelerine göre program düzenlenmiştir. Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak, destekleyici önlemler alınması önerilmektedir. Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların hedeflerini gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir. Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi belirli yönelimlerle karakterize edilir. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön koşul ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de kademeler düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi bilişsel gelişimini etkiler ve bilişsel gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir hedefin gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Bireyler arası farklılık bir bireyin diğerlerinden birden fazla özelliği bakımından farklı olmasıdır. Tüm öğrenciler için; bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programları temel alınarak "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP'de yer alacak olan hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri farklılaşabilir. Bu nedenle öğrenme öğretme süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları (mevcut performansları, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

Programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçildiği aşağıda sıralanmıştır.

- Farklı ülkelerin özel eğitim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükümet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından öğretmen ve yöneticilerin program gereksinimleri hakkında görüşleri alınmış,
- Öğretmenlerden programların hedefleri ve yapısı hakkında görüş alınmış; bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız hazırlanmıştır.

SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI

1. SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI

Sosyal Beceriler Dersi orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Program, öğrencilerin başkalarıyla ilişki geliştirebilmelerini, insanların duygularını tanıma, anlama ve ifade edebilmelerini, duygu durumlarını düzenleyebilmelerini, olumlu kararlar verebilmelerini, kendi yaşlılarıyla arkadaşlık ilişkileri geliştirebilmelerini, toplumsal kurallara uyabilmelerini, sorumluluk sahibi ve nazik bireyler olabilmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içerisinde yapılandırılmıştır. İkinci kademe öğrencilerin sosyal beceri yeterliliklerini geliştirirken sahip olması gereken beceriler olduğunu vurgulamaktadır. Öğretim programında öğrenme alanlarındaki beceriler birbiriyle ilişkili ve bütünlük içinde ele alınmaktadır. Öğrenme alanlarının her birinde edinilen bilgi ve beceriler öğrenme sürecinde birbirini tamamlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin gelişim özellikleri, yaşları ve becerilerin işlevselliği göz önünde bulundurularak dersin hedefleri yapılandırılmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de ifade edilen Özel Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Sosyal Beceriler Dersi ile öğrencilerin;

- Başkalarıyla sözlü ve sözsüz etkileşim başlatabilmeleri ve sürdürebilmeleri,
- Temel duygularını tanımaları,
- Duygularını karşılarındaki kişilere ifade edebilmeleri,
- Önceden planlanan etkinliklere uyum sağlayabilmeleri,
- Geçişlerde uygun davranışlar sergileyebilmeleri,
- Bir sorun karşısında çözüm üretebilmeleri ve uygun davranışlar sergileyebilmeleri,
- Çeşitli durumlar karşısında uygun reddetme davranışları sergileyebilmeleri,
- Tercih etmedikleri bir durumla karşılaştıklarında eğer uygunsa esnek davranabilmel becerilerinin kazandırılması,
- Akran etkileşim becerilerini geliştirmeleri,

- Verilen sözü yerine getirme becerilerini sergilemeleri,
- Toplumsal ortamlarda temel davranış kurallarına uyabilmeleri,
- Nezaket bildiren ifadeler kullanabilmeleri amaçlanmıştır.

2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI

Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı; öğrencinin sosyal beceri yeterliliklerini göz önünde bulunduran ve öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla hazırlanmış olup, bütün kazanımlar sürekli gelişme ve ilerleme gösteren bir yapı altında bir bütünlük içerisinde tasarlanmıştır. Öğrencilerin sosyal becerileri tecrübe ederek sosyal yeterliliklerini geliştirmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı'nda öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını temele alan öğrenci merkezli bir tasarım yaklaşımı benimsenmiştir. Ayrıca öğrenme ortamlarının öğrenciye yeni öğrendiklerinin pekiştirilmesi için fırsatlar sunması önemli bir özellik olarak benimsenmiştir. Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik bu program aynı zamanda işlevsel nitelik taşımaktadır. Bu anlamda programda yer verilen hedef davranışlar günlük yaşamda birey ve toplum için önemli ve geçerli davranışlardır. Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanmış olan Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı'nın felsefi temelleri, pragmatist felsefenin eğitime uygulanması olarak ele alınan ilerlemecilik eğitim felsefesiyle örtüşmektedir. Çünkü programda öğrenci gereksinimlerini merkeze alan ve öğrenci için işlevsel değeri olan bilgi, beceri ve tutumlar öğretilmektedir.

Öğretim programına temel olan öğrenme yaklaşımları ise Uygulamalı Davranış Analizidir (UDA). Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı okul çağındaki orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal beceri yeterlilikleri, sosyal beceri gereksinimleri ve UDA'nın temel özellikleri dikkate alınarak geliştirilmiştir.

UDA, davranış ilkelerinden elde edilen yöntemleri, sosyal açıdan önemli davranışları anlamlı bir düzeye kadar geliştirmek için sistematik bir şekilde uygulayan ve davranışın gelişiminden sorumlu yöntemlerin etkililiğini deneysel çalışmalarla kanıtlayan bir bilim dalıdır. Objektif şekilde tanımlanabilen ve gözlemlenebilen sosyal açıdan önemli davranışlar üzerine odaklanır; kullanılan yöntem ile davranışta meydana gelen ilerleme arasındaki güvenilir ilişkiyi kanıtlarken üzerinde çalışılan davranıştaki gelişmeyi araştırır; bilimsel tanımlama, ölçme ve analiz yöntemleri kullanır.

Analitik olma özelliği hedeflenen davranışın ortaya çıkmasını sağlayan veya çıkmasına engel olan olayın (Uyaran), görevini gerçekten yerine getirmesini gerektirir. Analiz, belirli bir uyaran ile belirli bir davranışın üzerinde kontrol kurdurduğumuzda ya da 'davranışın ortaya çıkmasını veya yok olmasını' sağladığımızda gerçekleşmiş olur.

Uygulamalı davranış analizi, uygulamada değeri olan davranışlarda önemli ölçüde değişimi hedefler. Davranış değiştirmenin etkililiğiyle ilgili soruya genelde başka bir soruyla cevap verilir. Davranış ne kadar değişmeli? Bu soruyu davranışla mücadele eden kişilerin, örneğin ailelerin ve eğitimcilerin cevap vermesi gerekir.

Son olarak; uygulamalı davranış analizi genellenebilen davranış değişikliğini hedefler. Bunun anlamı yeni davranış, zamana dayanıklı olmalı, birçok farklı ortamda ortaya çıkmalı ve diğer farklı davranışlara da yayılabilir olmalıdır. Genelleme daima dikkatlice programlanmalı ve bunun eğitim sürecinde çok önemli bir unsur olduğu unutulmamalıdır.

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik geliştirilmiş olan bu program, bireysel temelleri dikkate alarak oluşturulmuştur. Öğrenci, programın en önemli parçasıdır. Öğ-

renme alanları ve etkinlikler birey için seçilmiş ve düzenlenmiştir. Öğrenme yaşantıları bireyin ilerideki gereksinimleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Özellikle bu program, program geliştirme açısından aşağıda belirtilen bireysel temeller dikkate alınarak geliştirilmiştir.

- Her öğrencinin bir birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencinin kişisel mutluluğunu ve başarıma duygusunu kazandırmak için çaba gösterir.
- Öğrencinin gelecekteki hayatı için rehberdir.
- Günümüzdeki engelli bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine rehberdir.
- Öğrencinin fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesini hedef almıştır.

Tüm öğrenciler için bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı temel alınarak “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)” hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP’de yer alacak hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri dikkate alınmalıdır. Öğrenme öğretme sürecinde mümkün olduğunca bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmalıdır. Bu teknolojilerin kullanılması öğretim stratejilerini zenginleştirirken aynı zamanda öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecektir.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internetten indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır.

3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performanslarını belirlemek amacıyla belirli ölçme araçlarından yararlanılır. Öğretmen tarafından da geliştirilebilen bu araçlarla elde edilen veriler;

1. Öğrencilerin öğretimi hedeflenen davranışı öğrenmeye hazır olup olmadıklarını,
2. Geliştirilen öğretim programının etkililiğini,
3. Öğretimin sonlandırılma kararının verilmesini,
4. Öğretimle ne düzeyde genellenebilen davranış değişikliğinin sağlanabildiğini,
5. Öğretim sonlandıktan sonra etkisinin devam edip etmediğini (izleme) değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Öğrencilerin programla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri ne oranda edindiğinin tespitinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamaları sürekli olmalıdır. Değerlendirme süreci birçok basamağı içermelidir. Bu basamaklar aşağıda verilmektedir.

Programın Gözden Geçirilmesi: Öğretim programını gözden geçirerek, öğrenme alanlarına göre nereden başlanacağına karar verilmelidir.

Öğretim Öncesinde Veri Toplama:

Kaba Değerlendirme: Program öğrenme alanları ve hedefleri gözden geçirdikten sonra kaba değerlendirme araçları programa göre geliştirilmelidir. Kaba değerlendirme araçları olarak kontrol listeleri, gözlemler ve görüşmelerden yararlanılabilir. Bu tür ölçümler öğrencinin performansı hakkında kabaca bilgi verecek ve ayrıntılı değerlendirme için yol gösterecektir.

Ayrıntılı Değerlendirme Araçları Hazırlanması ve Uygulanması: Seçtiğiniz öğrenme alanına göre Uygulamalı Davranış Analizinin ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden yararlanılabilir. Örneğin davranışın süresi ya da sayısı kayıt edilebilir. Bunun için hedef beceri değerlendirme formları geliştirilebilir. Öğretim öncesinde yapılan ayrıntılı değerlendirme öğretime nereden başlanacağına yol gösterecektir. Bu değerlendirmeden sonra hedef davranışlar belirlenerek öğretime başlanabilir.

Öğretim Sırasında Veri Toplama: Öğrenciye seçilen öğrenme alanında yer alan hedef davranışlar öğretilirken değerlendirme yapılmalıdır. Öğretim sırasında yapılan bu değerlendirmeler öğretimin düzenlenmesinde rol oynar.

Öğretim Sonunda Veri Toplama: Öğretim oturumlarında hedeflenen yönde ilerleme sağlayan öğrencilerde öğretim öncesinde kullanılan ölçme araçları ile belirlenen hedeflere ulaşım ulaşıldığı saptanmalıdır.

Toplanan Verilerin Kayıt Edilmesi: Öğrenci performansı sürekli kayıt edilerek öğrenci performansı kayıt altına alınmalı ve grafiksel analizi yapılmalıdır. Kayıtlar sistematik olarak tutulmalı ve analiz edilmelidir.

Sonuçları Değerlendirilmesi ve Gerekli Düzenlemelerin Yapılması: Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Eğer uygun değerlendirme süreçlerine yer verildiyse, bu tür sorulara cevap verilebilecek ve birçok problemlerin üstesinden gelinebilecektir.

4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Sosyal yeterlilik, bireyin gereksinim duyduğu ve ilgili durumlarda bağlama uygun olarak akranlarıyla ve yetişkinlerle etkili, uygun ve nitelikli sosyal etkileşimler kurması ve bu etkileşimleri sürdürmesi için gereksinim duyduğu sosyal, duygusal ve bilişsel becerilerdir. Sosyal beceriler ise, iletişim becerilerimizi de kullanarak etrafımızdaki kişilerle ilişki kurmamızı ve bu ilişkiyi sürdürmemizi sağlayan becerilerdir. Sosyal becerilerimiz başkalarından öğrenmemizi, arkadaşlık ilişkisi kurmamızı, bu ilişkileri geliştirmemizi ve sürdürebilmemizi kolaylaştırır. Ayrıca sosyal bir durumda ne söyleneceği, doğru kararların nasıl verileceği ve çeşitli sosyal durumlarda nasıl davranılacağı konusunda temel oluşturur. Öğrenciler yeterli sosyal becerilere sahip olabilselerse bir sorunla karşılaştıklarında daha esnek olabilmekte, sorunlara uygun ve güvenli çözüm yolları bulabilmektedirler.

Tipik gelişim gösteren öğrenciler etraflarındaki kişilerle doğal yollardan sosyal ilişki geliştirebilirken, zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler genellikle sosyal durumları oluşturan farklı bilgileri, bu durumlarda nasıl davranılması gerektiğine dair ipuçlarıyla ilişkilendiremezler ve sosyal durumları anlaşılması güç ve karmaşık durumlar olarak algırlar. Bu problemin doğal bir sonucu olarak, zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler özellikle toplumdan olumlu tepkiler almalarını ve olumsuz tepkilerden kaçınmalarını sağlayan (Örneğin, etkileşim başlatma, konuşma, iltifatta bulunma, bir oyuna katılma gibi) becerileri sergilemede zorlanırlar.

Alan yazında sosyal becerilerin sınıflandırılmasına çeşitlilik görülmektedir. Öğrenme alanları belirlerken ekipte alan yazından ve programı geliştiren ekip üyelerinin deneyimlerinden yararlanılmıştır. Zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan çocukları sosyal beceri gereksinimleri ile çocukların iletişim ve sosyal gelişim aşamaları dikkate alınarak öğrenme alanları, hedefler ve hedef davranışlar göre sıraya konulmuştur. Aşağıda yararlanılan alan yazın çalışmalarına örnekler verilmiştir.

Sosyal becerileri, içinde bulunulan sosyal ortama uyum sağlama, kişilerin başkalarıyla olumlu etkileşimleri başlatma ve sürdürme için gerekli olan beceriler olarak tanımlanmaktadır. Bu görüşe göre sosyal beceriler kişiler arası ilişkilerin kurulmasına çok önemli bir role sahiptir. Sosyal beceriler kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını karşı tarafa uygun bir şekilde aktarabilmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesi ve kendisine uygun olmayan istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştırır.

Sosyal becerilerin sınıflandırılmasında çeşitlilik görülmektedir. Bu konuda aşağıda üç farklı görüş aktarılmıştır.

Birinci görüş; sosyal becerileri üçe ayırmaktadır;

- Akran/arkadaşlık becerileri (selamlama, dinleme, soru sorma ve sorulara cevap verme, etkileşimi başlatma, sürdürme ve sonlandırma),
- Başa çıkma becerileri (yönerge ve rolleri izleme, yardım etme, akran baskısıyla baş etme, geribildirim ve kendini kontrol etme gibi),
- Problem çözme ve karar verme becerileri (problemi tanımlama, amaç belirleme, alternatifleri oluşturma ve seçme, verilen kararı uygulama).

İkinci görüş; sosyal becerileri dört guruba ayırmaktadır;

- Kendini ifade etme (üzüntü ve mutluluk gibi duyguların ifade edilmesi, düşüncelerin açıklanması, geribildirim kabul etme),
- Destekleme becerileri (başkalarına olumlu geri bildirim verme),
- Haklarını savunma becerileri (basit isteklerde bulunma, başkalarından farklı düşünme, uygun olmayan istekleri kabul etmeme),
- İletişim becerileri (konuşma, problem çözmek için doğru iletişim kurma).

Sosyal beceriler üzerine yapılan araştırmaları meta analiz tekniği ile değerlendirerek sosyal becerileri beş farklı guruba ayırmıştır:

- Akran ilişkisi geliştirme becerileri (akranına olumlu geribildirim verme, ihtiyaç duyduğunda arkadaşından yardım isteme, arkadaşına yardım etme, arkadaşını oyuna davet etme, arkadaşlık ilişkisi geliştirme, arkadaşıyla konuşma, tartışmalara katılma),
- Kendini kontrol etme becerileri (öfkesini kontrol etme, kurallara uyma, problem ortaya çıktığında sakin kalma, eleştiriyi kabul etme),
- Akademik beceriler (yönergelere uyma, boş zamanlarını uygun bir şekilde değerlendirme, ihtiyaç duyduğunda yardım isteme),
- Uygun becerileri (yönergelere ve kurallara uyma, eşyalarını paylaşma, sorumluluklarını yerine getirme),
- Etkileşim başlatma becerileri (sohbet başlatma, oyuna arkadaşını davet etme, kendini tanıtmaya, duygularını ifade etme).

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için sosyal beceri öğretimi ger-
çekleştirirken, öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ile gelişim özellikleri dikkate alınmalı ve öğretim planları öğ-
rencilerin performans düzeyleri ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak geliştirilmelidir. Orta-ağır zihinsel
engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere sosyal beceri öğretirken aşağıdaki özelliklere dikkat
edilmelidir.

- Sosyal beceriler çocukların ilgisini çekmeyebilir. Özellikle eğitimin başında sosyal becerilerden çok az hoşlandıklarını göz önünde bulundurmak önemlidir.
- Öğretimin başında etkili pekiştirme sistemleriyle başlayarak öğrenmeleri desteklenmeli.
- Alıcı dil becerilerinde çok büyük zorluğu olan çocuklara sosyal beceri öğretirken daha esnek olunmalı.
- Sosyal ilişkiler çocukların yaşadığı kendi çevrelerine göre farklılık gösterebilir. Yıllık eğitim planları geliştirilirken bu durum özellikle dikkate alınmalı.
- Diğer çocuklar gibi zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar da, öğrendikleri bece-
rilerden gerçekten keyif alabilir, başkalarının verdiği tepkilerden hoşlanabilirler.
- Zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar pek çok sosyal beceriyi öğrenebilir ve diğer çocuklar gibi günlük yaşamlarına katabilirler.

SOSYAL BECERİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMIN YAPISI

Orta-ağır zihin engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin uyumsal davranışları ile sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlayan İkinci Kademe Sosyal Beceriler Dersi Öğretim Programı, sosyal yeterli-
likleri artırmaya yönelik düzenlenmiştir. Öğretim programında yer alan öğrenme alanları; İlişki Geliştirme,
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme, Duygu ve Davranış Yönetimi, Duygu Düzenleme, Olumlu Karar
Verme, Akran Etkileşimi, Sorumluluk, Olumlu ve Düzeltici Geribildirim, Toplumsal Yaşam Kuralları ve Neza-
ket Kuralları olmak üzere 10 ana başlık altında düzenlenmiştir.

1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

İlişki Geliştirme: Bu öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarına ön koşul oluşturabilen temel sosyal be-
cerilerden oluşmaktadır. Bu beceriler göz kontağı kurma, adına tepki verir, işaret edilen noktaya dikkatini
yönelme, etkileşimlere tepkide bulunma, basit selamlaşma/vedalaşma ifadelerini kullanma ve davranışları-
nı gösterme, tanışma ve tanıştığı kişilerle sosyal etkileşime girmediir.

Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme: Bu öğrenme alanı başkalarının duygularını ayırt etme, an-
lama ve kendi duygularını karşısındaki kişilere doğru bir şekilde ifade edebilme becerilerini kapsar. Duygu-
ların sözlü aktarımının yanında jest ve mimiklerle verilmek istenen duyguları anlama ve ifade etmeyi kapsar.

Duygu ve Davranış Yönetimi: Bu öğrenme alanı öğrencilerin planlanan etkinliklere uyma, sınıf içi
kurallara uyma ve etkinlik geçişlerinde duygu durumlarını düzenleyerek uygun davranışlar göstermeleri ile
ilgili becerileri kapsar.

Duygu Düzenleme: Bu öğrenme alanı öğrencilerin tercih etmediği konular ya da etkinlikler ile ilgili
uygun tepkide bulunmalarını, hata yaptıklarında veya önceden planlanan etkinlikleri değiştirildiğinde ya
da beklenmedik durumlarda oluşan sorunlara çözümler bulma yollarını içerir.

Olumlu Karar Verme: Bu öğrenme alanı başkalarının isteklerini kabul ettiğini veya onları reddettiğini vücut dili, sözcük ve cümlelerle uygun şekilde ifade etme becerilerini içerir.

Akran Etkileşimi: Bu öğrenme alanı akranının sözlü ve sözsüz etkileşimlerine sözlü karşılık verme, akran etkileşim becerilerini geliştirmek amacıyla düşük ve yüksek teknolojik sistemlerden yararlanma, akranıyla oyun oynama, karşılıklı konuşma ve akranına belirli bir konuda öğretim yapma becerilerini içerir.

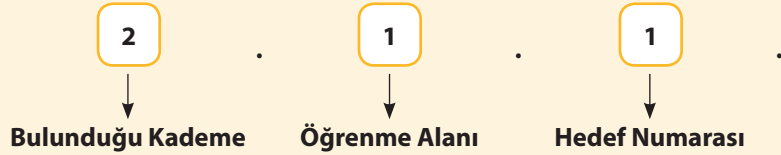
Sorumluluk: Bu öğrenme alanında kardeşiyle ilgili sorumlulukları yerine getirme ve öğrencinin verdiği sözü yerine getirme becerilerinin yanında saatlik veya gün içinde verilen randevularına uyma becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir.

Olumlu ve Düzeltici Geribildirim: Bu öğrenme alanında rol yaparak olumlu geribildirim verme ve alma, rol yaparak düzeltici geribildirim verme ve alma becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir.

Toplumsal Yaşam Kuralları: Bu öğrenme alanında yemeğini içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen kurallar çerçevesinde yeme, özellikle insanların birlikte yemek yediği anlarda bir konu hakkında sohbet başlatma, başkalarının sohbetlerini sürdürme, okul, otobüs vs çeşitli ortamlarda toplumsal kurallara uyma, misafir selamlama ve vedalaşma becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir.

Nezaket Kuralları: Bu öğrenme alanı nezaket bildiren ifadelerin kullanımını, birinden bir şey alırken izin isteme, başkalarıyla ortak bir iş yaparken istekli davranma ve ayrıca yardıma ihtiyacı olduğu durumlarda başkalarından yardım talep etmek amacıyla bilgi, hizmet ve ilgi isteme davranışlarının öğretimi içerir.

Sosyal Beceriler öğretim programında **Kademe, Öğrenme Alanı, Hedef'e** ilişkin kodlamada aşağıdaki sistematik izlenmiştir.

2. HEDEFLERİN YAPISI

Tablo 1. Öğretim Programının Öğrenme Alanları Hedef ve Hedef Davranış Sayıları

Öğrenme Alanları	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları
İlişki Geliştirme	5	20
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	2	4
Duygu ve Davranış Yönetimi	3	8
Duygu Düzenleme	3	9
Olumlu Karar Verme	2	6
Akran Etkileşimi	3	9
Sorumluluk	4	8
Olumlu ve Düzeltici Geri Bildirim	2	4
Toplumsal Yaşam Kuralları	4	13
Nezaket Kuralları	3	11
Toplam	31	92

Tablo 2. Hedeflerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	Toplam
İlişki Geliştirme	5	-	2	7
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	-	2	-	2
Duygu ve Davranış Yönetimi	-	2	-	2
Duygu Düzenleme	-	2	-	2
Olumlu Karar Verme	1	1	-	2
Akran Etkileşimi	-	2	3	5
Sorumluluk	-	3	-	3
Olumlu ve Düzeltici Geri Bildirim	2	-	-	2
Toplumsal Yaşam Kuralları	2	-	1	3
Nezaket Kuralları	1	4	-	5
Toplam	11	16	6	33

3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR

Bu bölümde orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanan öğretim programının öğrenme alanlarına göre hedef ve hedef davranış sayıları, hedeflerin öğrenme alanlarına göre dağılımı ve her öğrenme alanının hedefleri, hedef davranışları, önerilen öğretim yöntem ve teknikleri ile önerilen ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları verilmiştir.

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
İliski Geliştirme	2.1.1. Etkileşimlere tepkide bulunur.	1.1. Kurum personelinin başlattığı etkileşimlere uygun tepkide bulunur. 1.2. Ziyaretçilerin başlattığı etkileşimlere uygun tepkide bulunur. 1.3. Tanımadığı kişilerin başlattığı etkileşimlere sözel / sözel olmayan tepkilerde bulunur.	Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.1.2. Uygun şekilde sosyal etkileşime girer.	2.1. Daha az gördüğü kişiler ile el sıkışır. 2.2. Ziyaretçi karşılar. 2.3. Ziyaretçiyse selamlaşır.	Replikli öğretim Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	2.1.3. Tanışma becerileri gösterir.	3.1. İstenildiğinde fiziksel özelliklerini söyler. 3.2. Kendisi hakkında detaylı bilgi verir. 3.3. Öğretmenini tanıtır. 3.4. Akralarını tanıtır. 3.5. Komşularını tanıtır. 3.6. Yeni tanıştığı kişilere isim ve unvanıyla hitap eder. 3.7. Tanıdığı kişilere ismi veya unvanıyla hitap eder.	Replikli öğretim Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	2.1.4. İzin almak için, yardım istemek için, merak edilen bir konuda ve bir etkileşimin ardından soru sorar.	4.1. İzin almak için soru sorar. 4.2. Yardım istemek için soru sorar. 4.3. Merak edilen konuda soru sorar. 4.4. Etkileşimin ardından soru sorar.	Fırsat öğretimi Sosyal öyküler Replikli öğretim Ayrık denemelerle öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.1.5. İletişim bilgilerini paylaşır.	5.1. Telefon numarasını söyler. 5.2. Ev adresini söyler. 5.3. Okul adresini söyler.	Replikli öğretim Ayrık denemelerle öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme	2.2.1. Empati kurar.	1.1. Karşısındaki kişinin duygularını anladığını jest ve mimikleri ile ifade eder. 1.2. Karşısındaki kişinin duygularını anladığını sözel olarak ifade eder.	Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.2.2. Sevgi sözcükleri kullanır.	2.1. Aile bireyleriyle karşılaştığında sevgi sözcükleri kullanır. 2.2. Aile bireylerinin yanından ayrıldığında sevgi sözcükleri kullanır.	Replikli öğretim Sosyal öyküler Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Sosyal Beceriler Dersi II. Kademe Öğretim Programı "Duyguları Tanıma, Anlama ve İfade Etme" öğrenme alanında yer alan hedef davranışların öğretimine geçmeden önce öğrencinizin duyguları tanıyor olduğundan emin olmalısınız.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duygu ve Davranış Yönetimi	2.3.1. İş birliğine açık ve uyumlu olur.	1.1. Arkadaşlarıyla iş birliği yapar. 1.2. Aile bireyleriyle iş birliği yapar. 1.3. Öğretmenleriyle iş birliği yapar.	Video model Sosyal öyküler İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.3.2. Planlanan etkinliklere uyar.	2.1. Yazılı etkinlik çizelgesi yoluyla günlük etkinliklerini planlar. 2.2. Ödevlerini planlar. 2.3. Boş zamanlarını planlar.	Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	2.3.3. Geçişlerde ortama uygun davranış sergiler.	3.1. Serbest zaman ve günlük etkinlik geçişleri sırasında ortama uygun davranış sergiler. 3.2. Ders geçişlerinde ortama uygun davranış sergiler.	Etkinlik çizelgeleri İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Duygu ve Davranış Yönetimi" öğrenme alanında kullanılacak etkinlik çizelgeleri seçilirken dikkatli olunmalıdır. Öğrencinin etkinlik çizelgesi takip becerisine sahip olması önemlidir. Eğer değilse hedef davranışla birlikte öğretilebilir. Etkinlik çizelgeleri, eşleme becerisine sahip her düzeyde öğrenci için kullanılabilir. Okuma becerisi olan öğrenciler için yazılı etkinlik çizelgeleri tercih edilebilir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Duygu Düzelenme	2.4.1. Duygu durumunu düzenler.	1.1. Kendi duygu durumuna göre uygun yüz ifadesi takınır. 1.2. Kişilerin duygularına göre uygun yüz ifadesi takınır. 1.3. Ortama uygun yüz ifadesi takınır.	Video model Sosyal öyküler İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.4.2. Öfke ve kızgınlıkla baş eder.	2.1. Öfke ve kızgınlık yaratacak durumları ayırt eder. 2.2. Öfke ve kızgınlık anında kendisini sakinleştirir. 2.3. Öfke ve kızgınlık anında kendini kontrol etme stratejilerini kullanır.	Ayrıık denemelerle öğretim Video model Sosyal öyküler	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.4.3. Çatışma çözer.	3.1. Olumsuz duygularını ve düşüncelerini paylaşır. 3.2. Tartışma yaratan bir konu üzerinde uzlaşır. 3.3. Problem hakkında 3. kişiler ile konuşur.	Replikli öğretim Video model Sosyal öyküler İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Olumlu Karar Verme	2.5.1. Reddetme davranışları sergiler.	<p>1.1. Konuşmak istemediğini vücut diliyle belirtir.</p> <p>1.2. Konuşmak istemediğini sözel olarak belirtir.</p> <p>1.3. Tanımadığı kişilerden uzaklaşır.</p>	<p>Replikli öğretim</p> <p>Video model</p> <p>Sosyal öyküler</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	2.5.2. Günlük rutinleri sırasını oluşturan değişikliklerde esnek davranır.	<p>2.1. Rutinlerin dışına çıktığında durumu kabul eder.</p> <p>2.2. Değişiklikleri kabul eder.</p> <p>2.3. İptal edilen durumlarda durumu kabul eder.</p>	<p>Replikli öğretim</p> <p>Video model</p> <p>Sosyal öyküler</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Akran Etkileşimi	2.6.1. Akranıyla etkinlik yapar.	1.1. Akranıyla spor yapar. 1.2. Akranıyla alışveriş yapar. 1.3. Akranıyla sosyal etkinliklere katılır.	Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	2.6.2. Gözlemleyerek öğrenir.	2.1. Sözel davranışları gözlemleyerek öğrenir. 2.2. Motor davranışları gözlemleyerek öğrenir. 2.3. Davranış sonuçlarını gözlemleyerek öğrenir.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Ayrıntı denemelerle öğretim Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.6.3. Akranıyla sohbet eder.	3.1. Akranıyla okulu hakkında sohbet eder. 3.2. Akranıyla arkadaşları hakkında sohbet eder. 3.3. Etkinlikler ile ilgili akranıyla sohbet eder.	Replikli öğretim Etkinlik çizelgeleri	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin akran etkileşim becerilerini geliştirmek zor olabilir. Akran etkileşim programlarına, yetişkinlerle etkileşimleri geliştirmeye başladığında erken yaşlarda hatta öğrenci konuşmaya başlamadan önce başlamak önemlidir. Akran etkileşim becerileri, öğrencinizin motor taklit ve etkinlik çizelgesi takip becerilerinin üzerine inşa edilebilir. Başlangıçta akran taklit becerilerinin öğretimi genelde daha kolaydır.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Sorumluluk	2.7.1. Kardeşyle ilgili sorumlulukları yerine getirir.	1.1. Kardeşyle oyun oynar. 1.2. Kardeşine kitap okur.	Video model Sosyal öyküler Replikli öğretim Etkinlik çizelgeleri	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	2.7.2. Verilen görevle ilgili sorumlulukları yerine getirir.	2.1. Okulda verilen görevi yerine getirir. 2.2. Evde verilen görevleri yerine getirir.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.7.3. Verilen sözü yerine getirir.	3.1. Yazılı basit anlaşmalara uyar. 3.2. Yazılı karmaşık anlaşmalara uyar.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.7.4. Randevularına uyar.	4.1. Hafta içinde verilen randevularına uyar. 4.2. Ay içinde verilen randevularına uyar.	Ayrıık denemelerle öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Kardeşyle ilgili sorumlulukları yerine getirir" şeklindeki birinci hedefte belirtilen "kardeş" yerine öğrencinin yakın bir akrabası, kuzeni, yeğeni veya herhangi bir tanıdığı da seçilebilir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Olumlu ve Düzeltici Geri Bildirim	2.8.1. Rol yaparak olumlu geri bildirim verir / alır.	1.1. Rol yaparak olumlu geri bildirim tepki verir. 1.2. Rol yaparak uygun bir durum için olumlu geri bildirim verir.	Video model Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.8.2. Rol yaparak düzeltici geri bildirim verir / alır.	2.1. Rol yaparak düzeltici geri bildirim tepki verir. 2.2. Rol yaparak uygun olmayan bir durum için düzeltici geri bildirim verir.	Video model Replikli öğretim İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Toplumsal Yaşam Kuralları	2.9.1. Uygun duruş sergiler.	1.1. Yürürken uygun hızda yürür. 1.2. Ellerini yanda tutar. 1.3. Başını-gövdesini yürüdüğü yola doğru tutar.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.9.2. Paylaşımında bulunur.	2.1. Kişisel eşyalarını paylaşır. 2.2. Kendi yiyeceklerini paylaşır.	Sosyal öyküler Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.9.3. Kurallara uyar.	3.1. Ev sahibiyken misafir ağırlama kurallarına uyar. 3.2. Misafirken / ziyaretçiyken kurallara uyar.	Sosyal öyküler Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	2.9.4. Önemli günleri kutlar.	4.1. Özel günleri yüz yüze kutlar. 4.2. Özel günleri telefon ile kutlar. 4.3. Dini günleri yüz yüze kutlar. 4.4. Dini günleri telefon ile kutlar. 4.5. Millî günleri yüz yüze kutlar. 4.6. Millî günleri telefon ile kutlar.	Repilikli öğretim Video model Ayrıntı denemelerle öğretim Etkinlik çizelgeleri	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Nezaket Kuralları	2.10.1. Nezaket ifadeleri kullanılır.	<p>1.1. Bir şey almak ya da yapmak için gerekli olan söz kalıplarını kullanılır.</p> <p>1.2. Misafir geldiğinde uygun söz kalıbını kullanılır.</p> <p>1.3. "Hoş geldin dendiğinde." uygun söz kalıbını kullanılır.</p> <p>1.4. Yemekte veya sonrasında sofraya kurallarına uygun söz kalıplarını kullanılır.</p> <p>1.5. Birisi hapsirdiğinde uygun söz kalıbını kullanılır.</p> <p>1.6. Hasta olan birisi için uygun söz kalıbını kullanılır.</p>	<p>Sosyal öyküler</p> <p>Ayrılc denemelerle öğretim</p> <p>Replikli öğretim</p> <p>Fırsat öğretimi</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	2.10.2. İzin alır.	<p>2.1. Bir işi kendisi yapmak istediğinde izin alır.</p> <p>2.2. Söz almak için izin ister.</p> <p>2.3. Bir ortamdaki ayrılması gerektiğinde müsaade ister.</p>	<p>Sosyal öyküler</p> <p>Ayrılc denemelerle öğretim</p> <p>Replikli öğretim</p> <p>Fırsat öğretimi</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	2.10.3. Yardım talep eder.	<p>3.1. Yardıma ihtiyacı olup olmadığı sorulduğunda yardım talep eder.</p> <p>3.2. Kendiliğinden yardım talep eder.</p>	<p>Sosyal öyküler</p> <p>Ayrılc denemelerle öğretim</p> <p>Replikli öğretim</p> <p>Fırsat öğretimi</p>	<p>Davranış kayıt formu</p> <p>Olay kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>

ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

DERS PLANI ÖRNEĞİ – I

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: II
Öğrenme Alanı	: Olumlu ve Düzeltici Geri Bildirim
BÖLÜM-2	
Hedef	2.8.1. Rol yaparak olumlu geri bildirim verir / alır.
Hedef Davranışlar	1.1. Rol yaparak olumlu geri bildirim tepki verir. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci, videodan izlediği bir olayla ilgili kişiyi "Olumlu geri bildirim ver!" yönergesini aldığı anda, izlediği videodaki gibi olumlu geri bildirimde gülümseyerek, vücudunu sallayarak, "Bunu duymak ne güzel!" gibi ifadelerle tepki verir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Video model olma.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	- Öğretimin videosunu hazırlamak için video kaydı çeken bir araç. - Video kaydını öğrenciye izletmek için bir araç.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen derse başlamadan önce, kullanılacak araç-gereçleri ve somut pekiştiricileri kontrol eder, eksiklik var ise giderir. Gereken ortam düzenlemeleri yapılır: ışık, ses ayarları yapılır. Öğrencinin ekrana 1-1,5 m. mesafede oturması için düzenlemeler yapılır. Öğretim oturumları sınıf ortamında gerçekleştirilirken, öğrencinin uygulaması çekimin yapıldığı ortamda gerçekleşir; genelleme oturumları farklı kişi ve ortamlarda çekilmiş video klipleriyle farklı örneklerle çalışılır. İzleme oturumları ise farklı kişilerle karışık olarak farklı ortamlarda gerçekleştirilir.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Ders süresince öğretmenin yönergelerine uyan, video klibi sonuna kadar izleyen öğrenciye verilecek pekiştiriciler, sembol, etkinlik ya da atıftırmalıklar öğrenciye açıklanır. Dikkatini yöneltti öğrenciye davranışla ilişkilendirilmiş övgü sunulur. Öğrenci video izleyeceği alana yönlendirilir. Dikkat sağlayıcı ipucu sunulur. Örneğin "Şimdi bir video izleyeceğiz, hazır mısın?" gibi.
Güdüleme	Video görüntülerini izlerken çocuğun tepkilerine uygun tepkiler verir. Dikkatini ekrana yöneltmesini pekiştirir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki derse ait veriler var ise öğretmen bunları gözden geçirerek, performansa bakarak önceki ders ile ilgili hatırlatmalarda bulunur.
Uygulama	Öğretmen ve çocuk ekranın önünde yan yana otururlar. Öğretmen, öğrencinin çalışmaya dikkatini yöneltmek üzere özel dikkat sağlayıcı ipucu sunar (ör. "Eyüp, sana güzel bir şey söylendiğinde olumlu karşılık verme çalışması yapacağız. Çalışmak için hazır mısın?") Öğrenci çalışmaya hazır olduğunu işaretlerle ya da sözel olarak ifade ederse öğretmen tarafından pekiştirilir (ör. "Çok güzel, hazır olduğunu görüyorum, haydi başlayalım."). Öğrenci, boyama çalışmasını çok beğenen bir kişiden olumlu tepki aldıktan sonra çok mutlu olduğunu belli etmek için gülümseyen bir kişiye dair filmi izler. Gereksinim duyulduğunda video film öğrenciye birkaç kez izletilebilir. Görüntü izlendikten sonra öğretmen izleme davranışını da pekiştirir. "Şimdi izlediğin gibi, senin çalışmanı beğendiklerinde olumlu bildirim ver!" yönergesini verir. Öğretmen ve öğrenci davranışın gerçekleşeceği sınıfta sanat köşesine geçerler. Öğretmen, öğrenciye tekrar dikkat çekici ipucu sunar. İzlediği filmde gördüğü öğrencinin önündeki çalışmayı aynı kişi çok beğenir ve olumlu sözler söyler. Bunun karşılığında filmde izlediği gibi olumlu geri bildirimde olumlu tepkiyi vermesi beklenir. Öğrenci doğru tepki verirse hemen pekiştirilir. Öğrenci tepki vermez ya da yanlış tepki verirse aynı filmi izleme fırsatı ez az üç kere verilmelidir.

Açıklamalar

Senaryolar hedef davranış tanımına uygun şekilde hazırlanır. Bu derste hedef davranış, akranı içerdiği için kişiler çocuğun tanıdığı akranları olarak seçilir. Öğretim videoları hedef davranışın ortaya çıkması beklenen doğal ortam ve zamanlarda çekilir.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı** ve **grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme, öğretime başlamadan önce gerçekleştirilir. Öğretmen, öğrenciye videoyu izletir ve yönergesini verir. Davranış tanımında anlatıldığı gibi öğrenci kendisine olumlu sözler söylendiğinde uygun şekilde karşılık verirse davranış kayıt formuna artı (+); eğer tepki vermez ya da ipucu sunulmasının ardından tepki verirse (-) olarak kaydedilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadeler kullanılır fakat övgü kullanılmaz ya da somut pekiştireç verilmez. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirmede öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme becerisi için, farklı ortamlarda farklı kişilerle çekilen filmler izletilebilir. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmez ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Genelleme verileri ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiriyle karşılaştırılarak hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

DERS PLANI ÖRNEĞİ – II

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Sosyal Beceriler
Kademe	: II
Öğrenme Alanı	: Nezaket Kuralları
BÖLÜM-2	
Hedef	2.10.3. Yardım talep eder.
Hedef Davranışlar	3.2. Kendiliğinden yardım talep eder. Hedef Davranışın Tanımı: Öğrenci "Bana yardım et", "Ulaşamıyorum", "Ne yapacağımı göster", "Buna bakar mısınız" ve "Çok yüksek" gibi sözler kullanarak kendiliğinden yardım talep eder. Talepler içeriğe bağlıdır; yani öğrencilerin yetişkin yardımı olmadan başaramayacakları görevlerin varlığında ortaya çıkar.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Fırsat Öğretimi.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Rafa yerleştirmek için dosyalar, anahtarlar, karmaşık bir resim, zor bir yapboz, kolay bir yapboz, kilitli pencere, tablet bilgisayar, atık kağıtlar, boş kağıt ve kalemler.
Ortam Düzenlemeleri	Öğretmen, öğrencinin sınıf ortamında yetişkinden yardım almadan başaramayacağı görevler bulur ve ortamı bu görevleri yetişkinden yardım almadan başaramayacağı şekilde düzenler. Örneğin öğretmen, öğrenciden; <ol style="list-style-type: none">1. Yüksek rafa bir ürün koymasını ister.2. Anahtarlarını yerine koymasını ister.3. Çok karmaşık bir resmi anlatmasını ister.4. Çok zor bir yapbozu tamamlamasını ister.5. Yeni bir şey _____'a anlatmasını ister.6. Kilitli sınıf penceresini açmasını ister.7. Bir parçasını sakladığı yapbozu tamamlamasını ister.8. Video oyunu oynamasını ister ve ona şarjı bitmiş tablet verir.9. Öğrenciden sakladığı atık kağıtları çöpe atmasını ister.10. Öğrenciden yabancı dilde bir şeyler yazmasını ister.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmek amacıyla bazı görevleri o gün yorgun olduğu için yapmayacağını ya da çok uğraştığını ancak yapbozun bir parçasını tamamlayamadığını söyler.
Güdüleme	Pekiştirme doğal olarak gerçekleşir. Çünkü öğretimi öğrenci başlatır, uyarı verilmez ve öğrenci hedef davranış gerçekleştirdiğinde elde ettiği şey ile doğal olarak pekiştirilir. Öğretmen, öğrencinin tercihlerini iyi belirleyip, değerlendirip, sunarak etkileşim fırsatları yaratır. Ayrıca öğrencinin doğru davranışları, davranışla ilişkilendirilmiş övgüler ve sözlü talep ettiği yardım sunularak ödüllendirilir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Öğretmen öğrencinin yetişkinden yardımı almadan başaramayacağı görevlerden emin olmak için önceden belirlediği görevleri gözden geçirir ve gerekirse değişiklik yapar.

<p>Uygulama</p>	<p>Öğrencinin ilgisini çekecek araçların bulunduğu bir ortam hazırlama: Öğretmen tarafından öğrenciye sınıf ortamında yetişkin yardımı almadan başaramayacağı bir görev verilir.</p> <p>Öğrencinin ilgisini çeken herhangi bir nesneye yönelmesini (etkileşim başlatma) bekleme: Öğrenci görevi tamamlamak için bir girişimde bulunduğu (ör. açmak için pencereye dokunmak gibi) bir fırsat oluşur. Bu girişim, yardım istemesini gerektirir (ör. "Bana yardım et!"). Öğrenci, öğretmeninden sözlü etkileşime girerek yardım istemezse öğretmen, "tepki bekleyen" bir yüz ifadesi kullanarak ya da öğrencinin dokunduğu nesneye (pencere) bakıp sonra öğrenciye bakar.</p> <p>Öğrenciden daha üst düzeyde ya da konuşmaya yakın bir dil talep etme (detay isteme): Öğretmen, öğrencinin görevini tamamlayabilmesi için gereken yardımı hemen yapmak yerine "Ne istiyorsun?" diye sorar.</p> <p>Öğrenci hedef tepki yerine getirir: Öğrenci, öğretmene yönelir ve yardım talep eder (ör. "Bana yardım et!" veya "Nasıl yapabilirim?" ya da "Bana göster!" gibi ifadeler kullanır.) Eğer öğretmen "Ne istiyorsun?" sorusunun ardından 2-3 saniye içinde sözlü yardım talebi gelmez ise öğretmen model olur ya da yönerge verir (ör. "Söyle, bana yardım et!" der).</p> <p>Öğrenciye yöneldiği nesneyi elde etmesi için izin verme (doğrulama): Öğrenci, yardımsız veya öğretmenin yardımıyla bir sözlü yardım talep ederse öğretmen talebin doğruluğunu onaylar ve öğrencinin görevini tamamlamasına yardımcı olur.</p>
<p>Uygulama</p>	<p>Öğrencinin ilgisini çekecek araçların bulunduğu bir ortam hazırlama: Öğretmen tarafından öğrenciye sınıf ortamında yetişkin yardımı almadan başaramayacağı bir görev verilir.</p> <p>Öğrencinin ilgisini çeken herhangi bir nesneye yönelmesini (etkileşim başlatma) bekleme: Öğrenci görevi tamamlamak için bir girişimde bulunduğu (Örn., açmak için pencereye dokunmak gibi) bir fırsat oluşur. Bu girişim, yardım istemesini gerektirir (Örn., "Bana yardım et"). Öğrenci, öğretmeninden sözlü etkileşime girerek yardım istemezse öğretmen, "tepki bekleyen" bir yüz ifadesi kullanarak ya da öğrencinin dokunduğu nesneye (pencere) bakıp sonra öğrenciye bakar.</p> <p>Öğrenciden daha üst düzeyde ya da konuşmaya yakın bir dil talep etme (detay isteme): Öğretmen, öğrencinin görevini tamamlayabilmesi için gereken yardımı hemen yapmak yerine "Ne istiyorsun?" diye sorar.</p> <p>Öğrenci hedef tepki yerine getirir: Öğrenci öğretmene yönelir ve yardım talep eder (Örn., 'Bana yardım et' veya 'Nasıl yapabilirim' ya da 'Bana göster' gibi ifadeler kullanır. Eğer öğretmenin 'Ne istiyorsun?' sorusunun ardından 2-3 saniye içinde sözlü yardım talebi gelmez ise öğretmen model olur ya da yönerge verir (Örn., "Söyle, bana yardım et" der).</p> <p>Öğrenciye yöneldiği nesneyi elde etmesi için izin verme (doğrulama): Öğrenci, yardımsız veya öğretmenin yardımıyla bir sözlü yardım talep ederse öğretmen talebin doğruluğunu onaylar ve öğrencinin görevini tamamlamasına yardımcı olur.</p>
<p>Açıklamalar</p>	<p>Eğer öğrenci, öğretmenin yönergesine ve model ipucuna rağmen yardım talep etmiyorsa etkinlik sonlandırılıp görev gözden geçirilmelidir. Çünkü görevi yerine getirmek öğrencinin tercih ettiği bir uygulama olmalıdır. Dolayısıyla bu durumda öğrencinin nelerden hoşlanıp hoşlanmadığı gözden geçirilmelidir.</p>
<p>BÖLÜM-4</p>	

Ölçme ve Değerlendirme:

Bu programın ölçme ve değerlendirmede aşamasında **davranış kayıt formu, olay kaydı ve grafiksel analiz tekniği** kullanılır.

Ön değerlendirme öğretmen, öğrencilere sınıf ortamında yetişkinden yardım almadan başaramayacağı bir görev verir. Öğrenci yardım talep ederse öğretmen davranış kayıt formuna artı (+) verir ancak yardım talebi ile ilgili yorumda bulunmaz. Öğrenci yardım talebinde bulunmazsa öğretmen veri formuna eksi (-) işaretler ve öğrenciye nasıl yardım isteyeceği konusunda yönerge verir ve model olur. Elde edilen veriler öğrencinin verdiği doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

Süreç içi değerlendirme öğretmen, öğrencilerin tepkilerini her oturum veya haftada en az bir oturum her tepkinin ardından kaydeder. Süreç içi değerlendirmede veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Genelleme verisi, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış farklı koşullar doğrultusunda alınır (ör. farklı bir görev verilir). Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık verilir fakat övgü verilmez ya da ödül kullanılmaz. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim verilmez. Veriler ön değerlendirme bölümünde açıklandığı gibi doğru tepkilerin yüzdesi olarak grafiğe aktarılır.

İzleme: Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin yoklama oturumları düzenlenir. İzleme aşamasında veriler ön değerlendirme aşamasında olduğu gibi alınır ve grafiğe aktarılır.

Grafiğe aktarılan ön değerlendirme ve süreç içi değerlendirme verileri birbiri ile karşılaştırıldığında hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- Genelleme gerçekleşti.
- Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- Diğer (açıklama yazın) _____.

